

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Предмет: Извештај Комисије о оцени докторске дисертације

Одлуком Наставно-научног већа Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, број 800/VII-1) од 26.04.2023. године и Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, број IV-02-311/17 од 17.05.2023. године, именовани смо за чланове Комисије за писање Извештаја о оцени докторске дисертације, под насловом „Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину“ кандидата **Стефана Сретеновића**.

На основу увида и анализе урађене и предате докторске дисертације, Комисија за писање Извештаја о оцени докторске дисертације и за њену јавну одбрану подноси Наставно-научном већу Економског Факултета Универзитета у Крагујевцу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1.1. Основни биографски подаци

Стефан Сретеновић рођен је 18.07.1990. године у Крагујевцу. Основну школу „Светозар Марковић“ и средњу школу „Прва крагујевачка гимназија“ завршио је у Крагујевцу.

Економски факултет у Крагујевцу уписао је школске 2009/2010 године. У јулу 2013. године дипломирао је на Економском факултету Универзитета у Крагујевцу и одбранио завршни рад из наставног предмета Национална економија. Основне академске студије на студијском програму Пословна економија и менаџмент, модул Менаџмент, завршио је са просечном оценом 9,59. Мастер академске студије на Економском факултету Универзитета у Крагујевцу, студијски програм Пословна економија и менаџмент, модул Међународни менаџмент, уписао је 2013. године. Положивши све испите предвиђене наставним планом и програмом, и мастер рад на тему “Концепт прекограничне сарадње као модел интеграционих процеса“, завршио је овај ниво студија са просечном оценом 9,80. Докторске академске студије уписао је на истом Факултету академске 2014/2015. године, на студијском програму Економија, модул Управљање пословањем.

У току трајања студија, био је добитник вишеструких награда за најбоље студенте од стране општине Крагујевац, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и стипендије „Доситеја“, Фонда за младе таленте и Министарства омладине и спорта.

Учествовао је на такмичењима у решавању студија случаја (прво место на „Case Study“ такмичењу за студенте економских наука, у организацији студентског парламента Економског факултета у Крагујевцу) и обавио је стручну праксу у предузећу „Призма“ доо у Крагујевцу. Након завршетка мастер студија, успешно је завршио обуку и добио сертификат за писање и вођење пројеката финансираних из фондова Европске Уније, издат од стране школе Алгебра у Загребу, Хрватска.

Поседује активно знање рада на рачунару (MS Office, IBM SPSS, SAP) и поседује ECDL сертификат. Говори и пише енглески језик, при чему поседује IELTS сертификат. Такође говори и пише италијански језик. Посебно га интересују релеватне теме из области стратегијског менаџмента и управљања људским ресурсима.

Од септембра 2014. до септембра 2015. године запослен је у компанији Фиат Аутомобили Србија доо у одељењу финансија. У периоду од септембра 2015. до октобра 2020. године запослен је у компанији Фиат Италија на пословима интерне контроле и ревизије. Од октобра 2020. године ради као менаџер категорије производа.

1.2. Преглед научно-истраживачких резултата

Кандидат Стефан Сретеновић се у свом научно-истраживачком раду бавио актуелним темама из области менаџмента људским ресурсима и рада на даљину, у оквиру научне области *Економија*, уже научне области *Пословна економија*, којој припада и тема докторске дисертације.

У досадашњем научно-истраживачком раду, кандидат је објавио следеће ауторске и коауторске радове који га квалификују за наведену научно-истраживачку област:

Радови у тематском зборнику водећег међународног значаја - M13:

- Slavković, M., **Sretenović, S.**, Tošić, B. (2021). Remote Working Implementation as Organization Respond on the Covid-19 Pandemic, Handbook of Research on Key Dimensions of Occupational Safety and Health Protection Management, IGI Global, 2022, str. 202-223. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8189-6.ch010>
- Slavković, M., Tošić, B., **Sretenović, S.**, (2021). Online Learning as a Workplace Safety Answer to the COVID-19 Pandemic Crisis, Handbook of Research on Key Dimensions of Occupational Safety and Health Protection Management, IGI Global, 2022, pp. 239-259. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8189-6.ch012>

Рад у истакнутом међународном часопису - M22:

- Slavković, M., **Sretenović, S.**, Bugarčić, M. (2022). Remote Working for Sustainability of Organization during the COVID-19 Pandemic: The Mediator-Moderator Role of Social Support. Sustainability, pp. 14-70, <https://doi.org/10.3390/su14010070>

Рад у врхунским часописима националног значаја - M51:

- **Sretenović, S., Slavković, M., Stojanović-Aleksić, V.** (2022). Conceptual framework of remote working in Serbia: towards gender differences. *Анали Економског факултета у Суботици – The Annals of the Faculty of Economics in Subotica*, 58 (48), pp. 51-64, <https://doi.org/10.5937/AnEkSub2248051S>

Радови у зборницима међународних научних скупова - M30:

- **Sretenović, S. & Tošić, B.** (2021). Remote Working in Domestic and International Companies in Serbia: Empirical Analysis, Globalisation Challenges and the Socioeconomic Environment Of The EU, University of Novo mesto Press, pp. 399-406, ISBN 978-961-6770-50-7 (M33)
- **Sretenović, S., Slavković, M., Tošić, B.** (2021). Employees Demographic Characteristic's Impact on The Remote Working Perception. Strategic Management and Decision Support Systems in Strategic Management, Faculty of Economics in Subotica, pp. 73-79, DOI: 10.46541/978-86-7233-397-8_160 (M33)
- **Tošić, B., Slavković, M., Sretenović, S.** (2021). Sociological Characteristics of Employees as a Determinant of Distance Learning: An Empirical Analysis. Strategic Management and Decision Support Systems in Strategic Management, Faculty of Economics in Subotica, pp. 67-72 DOI: 10.46541/978-86-7233-397-8_160 (M33)

Саопштење са скупа националног значаја штампано у целини – M63:

- **Sretenović, S., Slavković, M., Tošić, B.** (2021). Spremnost za rad na daljinu kao tekuća paradigma radnog angažmana. Institucionalne promene kao determinanta privrednog razvoja Republike Srbija, Ekonomski fakultet u Kragujevcu, str. 271-290, ISBN: 978-86-6091-120-1
- **Tošić, B., Slavković, M., Sretenović, S.** (2021). Mogućnosti primene učenja na daljinu: Percepcija zaposlenih. Institucionalne promene kao determinanta privrednog razvoja Republike Srbija, Ekonomski fakultet u Kragujevcu, str. 253-270, ISBN: 978-86-6091-120-1

2. ПРИКАЗ СТРУКТУРЕ И САДРЖАЈ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата **Стефана Сретеновића** под насловом „**Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину**“ написана је на XII + 238 страна штампаног текста, формата А4, јединичног прореда и стандардне величине слова. Поред уобичајених елемената као што су: Апстракт (на српском и енглеском језику, две стране), Списак слика (две страна), Списак табела (две страна), Увод (шест страна), Закључак (осам страна), Литература (двадесет и три стране), Прилог (пет страна), Биографија аутора (једна страна), Образац 1 - Изјава аутора о оригиналности докторске дисертације (једна страна), Образац 2 - Изјава аутора о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације (једна страна) и Образац 3 - Изјава аутора о искоришћавању докторске дисертације (две стране), докторска дисертација садржи четири логично повезана дела: Први део – *Рад на даљину у савременим условима пословања* (40 страна), Други део - *Организациони контекст рада на даљину* (52 стране), Трећи део - *Идентификација ефеката рада на даљину* (54 страна), Четврти део - *Емпиријско истраживање* (49 страна). Осим наведеног, дисертација садржи литературу са 402 теоријско-методолошких и апликативно релевантних референци, преваходно на енглеском језику, као и један прилог, односно упитник – упитник за раднике на даљину. Коначно, у функцији прегледног репрезентовања појединих разматрања и података, у дисертацији је урађено 40 слика и 26 табела.

2.2. Предмет, циљеви, хипотезе и методологија истраживања

Предмет истраживања докторске дисертације обухвата организациони контекст рада на даљину, односно његову улогу у трансформацији обављања пословних активности у организацијама, као и његов утицај на ефикасност и задовољство запослених. Предметом истраживања обухваћени су улога и значај радног окружења у трансформацији обављања пословних активности односно прелазак са традиционалног начина рада из канцеларије на рад на даљину. Контекст окружења је посматран кроз успешност имплементације и управљања рада на даљину, као и кроз његове ефекте на запослене у компанијама.

Основни циљ докторске дисертације је да се кроз процес истраживања утврде објективна и потпуно научна и практично релевантна знања о томе какав утицај окружење остварује на рад на даљину, као и како таква промена утиче на запослене у организацијама. Уважавајући основни циљ, опредељени су и одговарајући изведени циљеви. Први изведени циљ односи се на утврђивање утицаја рада на даљину на исходе рада. Други изведени циљ односи се на утврђивање медијаторског/модераторског утицаја пословног

и приватног живота на исходе рада приликом рада на даљину, док се трећи изведени циљ тиче медијаторског/модераторског утицаја односа особе и окружења на исходе рада приликом рада на даљину.

Сходно дефинисаном предмету и циљевима истраживања, у докторској дисертацији кандидат је тестирао следеће истраживачке хипотезе:

Хипотеза 1: Рад на даљину остварује статистички значајан утицај на исходе рада.

Хипотеза 2: Однос пословног и приватног живота има медијаторски / модераторски утицај на исходе рада приликом рада на даљину.

Хипотеза 3: Однос особе и окружења има медијаторски/модераторски утицај на исходе рада приликом рада на даљину.

На основу дефинисаног предмета и циља истраживања, постављених истраживачких хипотеза, у докторској дисертацији је примењена квалитативна и квантитативна методологија примерена датој проблемској ситуацији. У циљу испитивања односа између посматраних варијабли, затим тестирања истраживачких хипотеза и омогућавања евентуално алтернативних тумачења односа између варијабли, најпре је постављена одговарајућа теоријска основа базирана на сазнањима претходних научних истраживања и емпиријских студија.

Водећи рачуна о комплексности, интерактивности, динамичности и вишезначности истраживаног проблемског подручја, у докторској дисертацији је примењено системско мишљење. Као релевантан научни метод који користи идеје о системима како би се истражила комплексност реалних проблема, системско мишљење је примењено у циљу холистичког сагледавања истраживаног предмета проучавања. Заправо, системско мишљење је примењено у циљу идентификовања одговарајућих повезаности истраживаних елемената.

Применом системског мишљења, истраживани феномен посматран је као релевантна и комплексна целина, односно систем у којем различити процеси утичу на успешност имплементације и управљања радом на даљину, са индиректним утицајем организационог контекста на посматране варијабле.

У актуелним условима пословања које карактеришу проблемске ситуације, све је израженија потреба за системским приступом ради разумевања многобројних аспеката приликом анализирања и решавања проблемских ситуација. Због комплексности представљене проблемске ситуације, а како се састоји из великог броја делова и процеса, неопходно је извршити декомпоновање на одређени број делова. Применом аналитичког научног метода утврђено је на који начин контекст окружења утиче на рад на даљину, и како њиме управљати ради остваривања позитивног утицаја на ефикасност и

задовољство запослених. Ради обезбеђивања комплетног увида у комплексну целину, методом синтезе успостављена је веза између раздвојених делова.

За истраживање друштвених проблема, као што је утицај окружења на трансформацију обављања пословних активности у компанијама, као релевантни облици метода генерализације и специјализације примењени су и методи индукције и дедукције. Кроз примену метода индукције на основу појединачних резултата, добијених кроз процес истраживања, дошло се до општих сазнања о утицају организационог контекста на успешност имплементације рада на даљину. Метод дедукције је употребљен са намером да се на основу општих сазнања о посматраним феноменима и односа међу њима дође до посебних и појединачних сазнања о томе да ли и како дата независна варијабла утиче на зависне.

У дисертацији су коришћени примарни емпиријски подаци, прикупљени на основу анкетирања за чије потребе је коришћен упитник, посебно конципиран за ово истраживање. Прикупљање података обављено је путем дистрибуирања структурираног упитника запосленима у организацијама, који су имали искуства у раду на даљину. Упитник је сачињен од питања дефинисаних у облику тврдњи, којима се мери степен слагања испитаника са наведеним исказима, изражавањем степена слагања избором једне од понуђених вредности на Ликертовој скали. Упитником су обухваћена и питања, која се односе на демографске податке о испитаницима (пол, године старости, године радног стажа, ниво и поље образовања, радна позиција и сл.), основна питања о организацији у којој су ангажовани (величина организације, основна делатност, власничка структура и сл.).

Примарни подаци прикупљени методом анкете су на одговарајући начин сортирани, груписани и упоређени, како би било могуће спровођење статистичких анализа. Како би се испитала поузданост коришћених мерних скала, извршено је израчунавање Кронбаховог коефицијента алфа. Обрада прикупљених, емпиријских података извршена је уз помоћ одговарајућих статистичких метода и техника. Употребљене су мере централне тенденције и мере варијације, како би се утврдиле вредности аритметичке средине и стандардне девијације анализом обухваћених варијабли и констатација. Уз коришћење технике моделирања структурираних једначина (енгл. partial least square - structural equation modeling, PLS-SEM) анализиран је директан утицај независне на дефинисане зависне варијабле у истраживачком моделу, као и индиректан утицај варијабли окружења. За статистичку обраду података коришћен је статистички софтвер IBM SPSS v.23 и SmartPLS 3.0.

2.3. Садржај докторске дисертације

У складу са дефинисаним предметом и циљевима истраживања, постављеним истраживачким хипотезама, дефинисан је следећи садржај докторске дисертације:

УВОД

I део: РАД НА ДАЉИНУ У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА ПОСЛОВАЊА

1. Концепцијски оквир рада на даљину
 - 1.1. Настанак и развој концепта рада на даљину
 - 1.2. Традиционални vs рад на даљину
 - 1.3. Предности и недостаци рада на даљину
2. Имплементација рада на даљину у кризним ситуацијама
 - 2.1. Тренд примене рада на даљину
 - 2.2. Организациони одговор на пандемију изазвану вирусом Covid-19
 - 2.3. Рад на даљину – избор или неопходност
3. Значај организационе културе за примену рада на даљину

II део: ОРГАНИЗАЦИОНИ КОНТЕКСТ РАДА НА ДАЉИНУ

1. Динамика организационог контекста
2. Однос између пословног и приватног живота
 - 2.1. Теоријски концепт односа пословног и приватног живота
 - 2.2. Утицај конфликта пословног и приватног живота на перформансе запослених
 - 2.3. Изазови и решења у усклађивању односа пословног и приватног живота
3. Концепт усаглашености односа особа-окружење
 - 3.1. Развој концепта усаглашености односа особа-окружење
 - 3.2. Компоненте усаглашености
 - 3.2.1. Усаглашеност особа-посао
 - 3.2.2. Усаглашеност особа-особа
 - 3.2.3. Усаглашеност особа-група
 - 3.2.4. Усаглашеност особа-организација
 - 3.3. Утицај усаглашености особе-окружења на запослене
4. Управљање организационим контекстом

III део: ИДЕНТИФИКАЦИЈА ЕФЕКТА РАДА НА ДАЉИНУ

1. Мултидимензионалност ефеката рада на даљину
2. Исходи рада на даљину
 - 2.1. Задовољство послом од стране запослених
 - 2.2. Стрес на послу
 - 2.3. Намера напуштања организације од стране запослених
 - 2.4. Радно ангажовање запослених
 - 2.5. Продуктивност запослених

- 2.6. Осећај усамљености код запослених приликом обављања рада на даљину
- 3. Међузависност ефеката рада на даљину
 - 3.1. Утицај рада на даљину на задовољство запослених и посвећеност послу
 - 3.2. Индиректни утицај односа особе и окружења и односа пословног и приватног живота на концептуални оквир рада на даљину
- 4. Одрживост ефеката рада на даљину

IV ДЕО: ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

- 1. Развој истраживачког модела и хипотеза
- 2. Методологија истраживања
 - 2.1. Методи прикупљања и обраде података
 - 2.2. Процедура узорковања и опис узорка
- 3. Резултати истраживања
 - 3.1. Дескриптивна и корелациона анализа
 - 3.2. Процена валидности и поузданости модела мерења
 - 3.3. Тестирање хипотеза
 - 3.4. Остали резултати
- 4. Дискусија добијених резултата
- 5. Импликације истраживања
 - 5.1. Теоријске импликације
 - 5.2. Практичне импликације
- 6. Ограничења истраживања и правци за будућа истраживања

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОГ: Упитник за раднике на даљину

Биографија кандидата

Образац 1. Изјава аутора о оригиналности докторске дисертације

Образац 2. Изјава аутора о истовестности штампане и електронске верзије докторске дисертације

Образац 3. Изјава аутора о искоришћавању докторске дисертације

У првом делу докторске дисертације, под називом „*Рад на даљину у савременим условима пословања*” (стр. 7-45) кандидат се бави теоријским објашњењем приступа рада на даљину у савременим условима пословања. У циљу свеобухватног разумевања, представљени су концепцијски оквир концепта, као што су настанак и развој концепта, паралелни преглед традиционалног начина рада из канцеларије послодавца и рада на даљину, као и потенцијалне предности и недостаци примене концепта рада на даљину,

са циљем да се укаже на позитивне стране, али и изазове који могу настати приликом примене наведеног концепта рада. У овом делу дисертације, представљено је на који начин наведени концепт утиче како на запослене, тако и на организације које га примењују. Представљена је имплементација рада на даљину у кризним ситуацијама, са освртом на неопходност његове примене као одговор компанија на кризу изазвану вирусом Ковид-19. Затим је представљен однос организационе културе и рада на даљину, као једне од кључних детерминанти за успешну имплементацију концепта. Суштина првог дела дисертације односи се на стратешку анализу рада на даљину имајући у виду чињеницу неопходности његове примене у савременим условима пословања. Такође, на основу досадашњих истраживања, представљени су најзначајнији изазови са посебним акценатом на кључним факторима за успешну имплементацију, као и импликацијама које наведени концепт узрокује на запослене и компаније. Представљеном компарацијом између традиционалних начина обављања пословних активности из канцеларије и рада на даљину, изводи се закључак о неопходности обављања организационих трансформација, ради успешне имплементације наведеног концепта.

У **другом делу** докторске дисертације, под називом „*Организациони контекст рада на даљину*” (стр. 46-96) кандидат је најпре представио динамику организационог контекста у савременим условима пословања. Након тога, представљен је теоријски концепт односа пословног и приватног живота, а затим је указано на који начин нарушен однос између пословног и приватног живота утиче на перформансе запослених. Такође, наведени су кључни изазови са којима се запослени суочавају приликом успостављања равнотеже између пословног и приватног живота, као и смернице за проналажење решења и усклађивање наведеног односа. У наведеном делу, значајан акценат је стављен на усаглашености односа особа-окружење. Као кључне компоненте усаглашености у овом делу рада анализирана је усаглашеност између особе и посла, особе и особе, особе и групе, као и особе и организације. Због значајности наведених усаглашености, посебно је анализиран утицај особе и окружења на запослене. Имајући у виду улогу и значај који наведени концепти представљају, као битне компоненте организационог контекста, предмет анализе у овом делу рада је утицај наведених концепата на запослене, са аспекта њихове ефикасности и продуктивности.

У **трећем делу** докторске дисертације, под називом „*Идентификација ефеката рада на даљину*” (стр. 97-149) кандидат је прво представио мултидимензионалност ефекта рада на даљину. Као што је касније и анализирано у истраживачком моделу, поред директног утицаја примене концепта рада на даљину на исходе посла, полазећи од вишезначне и мултидимензионалне природе концепта рада на даљину, неопходно је сагледати и међузависност ефеката рада на даљину. Исходи рада на даљину представљени су на основу утицаја концепта на перформансе, ефикасност и задовољство запослених. Имајући у виду да у савременим условима пословања један од кључних фактора успеха компанија чине управо запослени, у наставку су представљени неки од најзначајнијих ефеката рада на даљину на задовољство и ефикасност запослених, као што су

задовољство послом, стрес на послу, намера за одлазак из компаније, радно ангажовање, продуктивност и усамљеност. На основу прегледа спроведених истраживања представљени су начини за мерење наведених ефеката, који су касније представљали саставни део упитника креираног за потребе емпиријског истраживања. Досадашња истраживања истичу значај задовољства запослених на њихову ефикасност и продуктивност, што указује на неопходност истраживања ефеката рада на даљину, уз припадајући организациони контекст, на запослене. У другом делу одељка, кандидат је посебну пажњу посветио представљању међузависности ефеката рад на даљину, кроз директан утицај рада на даљину на задовољство запослених и посвећеност послу, као и на основу индиректног утицаја односа особе и окружења и односа пословног и приватног живота на концептуални оквир рада на даљину. Коначно, кандидат даје јасан преглед одрживости ефеката рада на даљину у различитим временским и пословним оквирима, што је омогућило сагледавање потенцијалних ефеката примене у дужем временском периоду.

У четвртом делу докторске дисертације приказани су резултати *емпиријског истраживања* (стр. 150-197). У циљу спровођења потребних анализа, 208 валидних упитника прикупљено је од запослениј који су имали претходног искуства са концептом рада на даљину и који су запослени у организацијама које послују на територији Републике Србије. Формулисан је истраживачки модел у оквиру кога је дизајнирано истраживање како би се сагледало какав утицај рад на даљину остварује на исходе посла, тачније на задовољство послом, стрес на послу, намеру запослених за напуштањем организације, радно ангажовање, продуктивност и усамљеност радника на даљину. Такође, истраживачки модел обухвата испитивање индиректног утицаја баланса пословног и приватног живота, као и усаглашеност особе и окружења на однос рада на даљину и исхода посла. Након иницијалног представљања формулисаног истраживачког модела, процедуре узорковања и структуре узорка, кандидат је дао преглед резултата истраживања. Након представљених резултата статистичких анализа, следи дискусија и критичко вредновање резултата, које је у складу са претходним теоријским разматрањима. Презентирана интерпретација добијених резултата упућује, пре свега, на непосредну емпиријску верификацију истраживачких хипотеза. Емпиријско истраживање у докторској дисертацији показало је да рад на даљину има негативан директан утицај на продуктивност, задовољство послом и радно ангажовање запослених. За разлику од наведеног, истраживање је показало директан позитиван утицај рада на даљину на усамљеност запослених. Насупрот овом резултату, није доказано да постоји директан утицај рада на даљину код варијабли стрес на послу и намере запослених за напуштањем организације. Приказани резултати о директном утицају концепта рада на даљину на исходе рада запослених, у великом броју случајева, представљају опречне закључке у односу на већину раније спроведених истраживања која су се бавила испитивањем наведених утицаја. Као разлог добијених опречних закључака, кандидат наводи да је истраживање за потребе дисертације спроведено у условима пандемије, када имплементација рада на даљину није представљања могућност слободног избора запосленима, али ни организацијама, већ је његова примена

представљала неопходност како би се у датим околностима обезбедио континуитет у пословању и сачувало здравље запослених. У наведеним условима, запослени и организације нису имали могућност комбиноване примене рада из канцеларије и рада на даљину, што је довело до суочавања са бројним изазовима које концепт рада на даљину узрокује и то у дужем временском периоду.

Друга истраживачка хипотеза односила се на тестирање индиректног утицаја односа пословног и приватног живота на исходе рада приликом рада на даљину. На основу добијених резултата, доказано је да постоји статистички значајан позитиван индиректан утицај баланса пословног и приватног живота на однос рада на даљину и стреса на послу. Кандидат наводи, да је представљени резултат у складу са раније спроведеним истраживањима, при чему је успостављање баланса између пословног и приватног живота свакако додатни изазов у условима пандемије у којима је спроведено истраживање, када је била, у великој мери, и ограничена могућност слободног кретања радника на даљину. Немогућност слободног кретања, уз остале изазове којима су запослени били изложени у условима пандемије, а у одређеном броју случајева и обављање пословних активности у неадекватним условима рада уз присуство осталих чланова породице, представљале су отежавајуће околности са којима су се радници на даљину суочавали, што је свакако допринело успостављању односа између стреса на послу и рада на даљину.

Поред наведених, трећа истраживачка хипотеза односила се на тестирање индиректног утицаја односа особе и окружења на исходе рада приликом примене концепта рада на даљину. Спроведено емпиријско истраживање показало је да усаглашеност особе и окружења остварује статистички значајан индиректан утицај у свим анализираним односима рада на даљину и исходима посла, осим код усамљености запослених. Кандидат наводи да и поред тога што не постоји директан, статистички значајан утицај између рада на даљину и намере за напуштањем посла од стране запослених, преко усаглашености особе и окружења, потврђен је статистички значајан позитиван утицај. Такође, кандидат изводи закључак да усаглашеност особе и окружења остварује значајан медијаторски утицај на однос рада на даљину и исходе посла код запослених. Непостојање индиректног утицаја особе и окружења на усамљеност запослених приликом рада на даљину, кандидат објашњава тиме што усамљеност на радном месту зависи од нивоа интеракције са осталим колегама, психолошког стања запослених, као и од односа са менаџерима и надређенима, а не од усаглашености особе и окружења, која заправо може утицати на намеру за напуштањем организације, продуктивност, задовољство послом, радним ангажовањем и стресом на послу.

3. ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Значајан број претходних истраживања у области примене и имплементације концепта рада на даљину, као и самих ефекта примене, спроведени су у условима када примена концепта рада на даљину представља могућност слободног избора за организације и њене запослене, а не као неопходност у циљу заштите здравља запослених и обезбеђивања континуитета у обављању пословних активности. Такође, ограничена су истраживања која су се бавила анализом индиректног утицаја баланса пословног и приватног живота и усаглашености особе и окружења на исходе посла приликом примене концепта рада на даљину. Узимајући у обзир комплексност анализираних проблемске ситуације, кандидат наглашава одсуство јединственог, стандардног приступа за успешну имплементацију рада на даљину. С тим у вези, кандидат наводи да успешност трансформације компанија од класичног рада из канцеларије на рад на даљину зависи од бројних фактора, као што су: организациона култура, стил менаџмента и лидерства, врста посла коју запослени обављају, дизајна посла и актуелних процедура, као и карактеристика запослених. Узимајући у обзир наведене чињенице, резултати који су представљени у докторској дисертацији позитивно утичу на проширивање теоријског знања које се односи на сагледавање и примену концепта рада на даљину у савременим условима пословања, са посебним нагласком на примену у ситуацији када је концепт рада на даљину неминовност ради обезбеђивања континуитета у обављању пословних активности. Полазећи од наведеног, Комисија процењује да је докторска дисертација кандидата Стефана Сретеновића значајна у научном и практичном смислу, односно да пружа теоријско-методолошки и апликативан допринос у области примене концепта рада на даљину и стратегијског менаџмента. Са научног становишта, докторска дисертација свеукупним истраживањем и резултатима допуњује постојећа научно-истраживачка знања. Истовремено, практични значај и допринос дисертације непосредно резултирају из оригиналног емпиријског истраживања које доприноси бољем разумевању ефекта примене концепта рада на даљину на исходе посла, као и сагледавању индиректног утицаја баланса пословног и приватног живота и усаглашености особе и окружења на исходе посла током примене концепта. Сходно наведеном, резултати докторске дисертације обогаћују домаћу литературу и доприносе развоју знања из ове области.

Кандидат је на основу анализе добијених резултата спроведеног емпиријског истраживања извео релевантне закључке и указао на значај адекватности примене и управљања концепта рада на даљину од стране организација, али и запослених. Резултати емпиријског истраживања у докторској дисертацији и њихова интерпретација пружају значајан допринос литератури и пословној пракси у циљу адекватне примене концепта рада на даљину.

3.2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног резултата кандидата у одговарајућој научној области

Докторска дисертација под насловом „**Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину**“ резултат је самосталног и оригиналног научно-истраживачког рада кандидата. Комисија оцењује да су предмет и циљеви истраживања јасно формулисани, истраживачке хипотезе научно засноване и тестиране применом одговарајуће методологије, на основу које су тумачени добијени резултати и изведени одговарајући закључци. У циљу анализе постављеног истраживачког проблема и извођења објективних, научно и емпиријски заснованих закључака, кандидат је користио релевантну и обимну домаћу и страну научну литературу. Избор релевантне литературе је примерен дефинисаном предмету истраживања и постављеним циљевима и истовремено омогућава систематичну анализу и критичко вредновање теоријских претпоставки и емпиријских резултата. Кандидат је користио јасан стил изражавања и прецизну стручну терминологију што указује на разумевање проучаване проблематике. Спроведено емпиријско истраживање у докторској дисертацији, засновано на одговарајућем узорку и релевантним изворима података, резултат је самосталног рада кандидата, који је кроз примену одговарајуће методологије извео јасне и логички утемељене закључке истраживања. Извештај о провери докторске дисертације на плагијаризам, настао као резултат примене софтвера за детекцију плагијаризма чију лиценцу поседује Универзитет у Крагујевцу, као и Оцена ментора о извештају и провери оригиналности докторске дисертације, као одзивни извештај у односу на претходно спроведени поступак провере на плагијаризам, показују да не постоје делови дисертације који могу указати на плагијаризам у складу са важећим Правилником о поступку провере на плагијаризам на Универзитету у Крагујевцу и да се може констатовати оригиналност докторске дисертације.

На основу наведеног, Комисија констатује да докторска дисертација под називом „**Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину**“ садржи све битне димензије и представља резултат оригиналног и самосталног рада кандидата у оквиру научне области Економске науке, ужа научна област Пословна економија.

3.3. Преглед остварених резултата рада кандидата у научној области

Кандидат **Стефан Сретеновић** се у досадашњем научно-истраживачком раду бавио проблематиком која је повезана са темом докторске дисертације. Резултати истраживања кандидата публиковани су у часописима међународног и националног значаја, као и у монографијама и тематским зборницима. Комисија посебно издваја следеће радове који су остварени у ужој научној области и директно су повезани са садржајем докторске дисертације:

- Slavković, M., **Sretenović, S.**, Tošić, B. (2021). Remote Working Implementation as Organization Respond on the Covid-19 Pandemic, Handbook of Research on Key Dimensions of Occupational Safety and Health Protection Management, IGI Global, 2022, str. 202-223. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8189-6.ch010> (M13)
- Slavković, M., Tošić, B., **Sretenović, S.**, (2021). Online Learning as a Workplace Safety Answer to the COVID-19 Pandemic Crisis, Handbook of Research on Key Dimensions of Occupational Safety and Health Protection Management, IGI Global, 2022, pp. 239-259. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8189-6.ch012> (M13)
- Slavković, M., **Sretenović, S.**, Bugarčić, M. (2022). Remote Working for Sustainability of Organization during the COVID-19 Pandemic: The Mediator-Moderator Role of Social Support. Sustainability, pp. 14-70, <https://doi.org/10.3390/su14010070> (M22)
- **Sretenović, S.**, Slavković, M., Stojanović-Aleksić, V. (2022). Conceptual framework of remote working in Serbia: towards gender differences. *Анали Економског факултета у Суботици – The Annals of the Faculty of Economics in Subotica*, 58 (48), pp. 51-64, <https://doi.org/10.5937/AnEkSub2248051S> (M51)
- **Sretenović, S.** & Tošić, B. (2021). Remote Working in Domestic and International Companies in Serbia: Empirical Analysis, *Globalisation Challenges and mhe Socioeconomic Environment OfThe EU*, University of Novo mesto Press, pp. 399-406, ISBN 978-961-6770-50-7 (M33)
- **Sretenović, S.**, Slavković, M., Tošić, B. (2021). Employees Demographic Characteristic's Impact on The Remote Working Perception. *Strategic Management and Decision Support Systems in Strategic Management*, Faculty of Economics in Subotica, pp. 73-79, DOI: 10.46541/978-86-7233-397-8_160 (M33)
- **Sretenović, S.**, Slavković, M., Tošić, B. (2021). Spremnost za rad na daljinu kao tekuća paradigma radnog angažmana. *Institucionalne promene kao determinanta privrednog razvoja Republike Srbija*, Ekonomski fakultet u Kragujevcu, str. 271-290, ISBN: 978-86-6091-120-1 (M63)

3.4. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Комисија оцењује да докторска дисертација кандидата Стефана Сретеновића под насловом „Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину“ испуњава све дефинисане захтеве у погледу структуре, садржаја, обима, квалитета и резултата истраживања у односу на тему која је пријављена и одобрена.

Избор релевантне научне литературе и метода примерених друштвеним, односно економским наукама, карактеристичне за област друштвених наука одговара дефинисаном истраживачком предмету и циљевима истраживања. Резултирајући садржај дисертације, структуриран у четири логично повезана дела, примерен је предмету, циљевима и истраживачким хипотезама. Тестирањем, анализом и критичким вредновањем постављених истраживачких хипотеза, изведени су научно и практично релевантни закључци.

Сходно наведеном, Комисија констатује да обим и квалитет докторске дисертације одговарају пријављеној и одобреној теми, предмету и циљевима истраживања, као и истраживачким хипотезама.

3.5. Научни резултати докторске дисертације

Комисија констатује да научни резултати докторске дисертације кандидата **Стефана Сретеновића**, под насловом „**Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину**“ имају значајан и препознатљив допринос у области примене концепта рада на даљину у савременим условима пословања. Презентирани резултати су у функцији даљег развоја истраживане проблемске области, чиме доприносе проширивању теоријских и практичних сазнања из области пословне економије.

Као најзначајније резултате истраживања, који имају одговарајући теоријски и практичан значај, Комисија издваја следеће:

- свеобухватно разматрање улоге и значаја контекста примене концепта рада на даљину;
- наглашавање значаја индивидуалног приступа у примени концепта рада на даљину у циљу оствривања позитивних и минимизирање негативних ефеката примене концепта;
- указивање на значај омогућавања запосленима комбинованог приступа рада из канцеларије послодавца и рада на даљину;
- неопходност дефинисања јасних организационих стратегија и планова примене концепта рада на даљину од стране организације и највишег нивоа менаџмента;
- представљање споне између адекватности стила лидерства и успешности примене концепта рада на даљину;
- навођење кључних изазова узрокованих применом концепта рада на даљину како за организације, тако и за запослене;
- истицање важности адекватног управљања савременим информационо-комуникационим технологијама за успешну примену концепта рада на даљину;

- представљање потенцијалног значаја примене концепта рада на даљину, не само у кризним временима, већ и у обезбеђивању конкурентске предности организације;
- указивање на различите ефекте примене концепта рада на даљину у односу на демографске карактеристике запосlenих, власничке структуре, као и пословних активности које организације и запослени обављају.

3.6. Применљивост резултата у теорији и пракси

Комисија сматра да резултати истраживања докторске дисертације под насловом „Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину“ кандидата **Стефана Сретеновић** поседују релевантну теоријску и практичну корисност и применљивост. Истовремено, имајући у виду научну важност истраживане проблемске области и недовољну истраженост у нашој академској заједници, свеукупна разматрања у дисертацији и утврђени истраживачки резултати значајно доприносе у теоријско-методолошком и апликативном смислу даљем унапређивању у области примене концепта рада на даљину и стратегијског менаџмента.

Применљивост и корисност резултата докторске дисертације у теорији огледа се у томе што су на основу систематизације теоријских сазнања и интерпретације резултата раније спроведених истраживања, проширена теоријска сазнања из области имплементације концепта рада на даљину у савременим условима пословања. Иако постоје претходна истраживања чији је предмет анализа ефеката примене концепта рада на даљину, истраживање спроведено на територији Републике Србије је једно од првих покушаја да се истраживањем ефеката примене концепта рада на даљину на исходе посла укаже на неопходност примене концепта у кризним ситуацијама, затим нагласи значај савремених технологија на успешност примене, као и потребе за прилагођавањем концепта у зависности од услова и контекста његове примене. Будући да је у досадашњој литератури недовољно истицан значај примене концепта рада на даљину, допринос ове докторске дисертације огледа се у концептуализацији наведеног феномена уз истицање свих релевантних чинилаца. Наведено има значајне импликације, које обезбеђују теоријске основе за повећање ефикасности примене концепта рада на даљину. Сходно томе, представљена је улога концепта рада на даљину, у обезбеђивању конкурентске предности организације. На основу представљених резултата истраживања и изнетих закључака у дисертацији, омогућен је детаљан увид научној и стручној јавности, креаторима економске политике, организацијама, менаџерима, запосленима и свим заинтересованим појединцима, о утицају концепта рада на даљину на исходе посла у истраживаним условима пандемије. Истраживања наведена проблематике у домаћој литератури су ограничена, тако да резултати до којих се дошло представљају валидну основу за проширење постојећег научног сазнања у области примене концепта рада на даљину и стратегијског менаџмента. Такође, допринос се огледа и у примењеним

методама и техникама, као и обухваћеном временском периоду анализе, чиме је начињен својеврсни искорак у досадашњим истраживањима.

Поред теоријског, докторска дисертација има и практични допринос. Спроведено емпиријско истраживање, као и статистичке анализе обезбеђују релевантне увиде у кључне детерминанте за успешну имплементацију и управљање концептом рада на даљину. Приказани резултати истраживања, као и контекст примене концепта, указују на значај, али у одређеним условима и на неопходност примене рада на даљину, као новог начина радног ангажмана запослених. Осим тога, менаџери могу стећи релевантна сазнања и сагледати који су најбољи начини за успешну трансформацију компанија са традиционалног начина рада из канцеларије послодавца и прелазак на рад на даљину. У поређењу са претходним истраживањима, значајан допринос у дисертацији направљен је у погледу дефинисаних препорука организацијама и менаџерима које имају за циљ обезбеђивање смерница за успешну имплементацију и управљање концептом рада на даљину. Наведено имплицира важност стицања одговарајућих знања, вештина, лидерских способности и стила управљања у циљу успешне имплементације концепта. Формулисане смернице за менаџере треба да осигурају максимизирање позитивних и минимизацију, односно елиминисање негативних ефеката које могу нестати неадекватном применом концепта. Уз то, неминовно је да су предузећа суочена са бројним изазовима, који се односе на промену пословног модела, што изискује прилагођавање и у начину организовања пословних активности и рада. На основу наведеног, менаџерима се пружа увид у неопходност организационе трансформације, промене организационих вредности и културе, у циљу пружања подршке запосленима и развијању концепта поверења, који се наводи као један од значајнијих предуслова за успешну имплементацију рада на даљину, као важног предуслова за очување конкурентске предности и супериорности у погледу остварених организационих перформанси.

3.7. Начин презентовања резултата научној јавности

Спроведено емпиријско истраживање у докторској дисертацији кандидата **Стефана Сретеновића**, под насловом „Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину“ пружа добру основу за припрему научних и стручних радова и њихово публиковање у референтним научним часописима националног и међународног значаја, као и презентовање на научним скуповима у земљи и иностранству. Кроз публиковање и презентовање оригиналних научних радова, научна и стручна јавност биће упозната са најважнијим закључцима и достигнућима спроведеног истраживања. Публиковање монографије из области разматране проблематике у докторској дисертацији, уз надоградњу и проширење теоријских и емпиријских истраживања, може представљати користан извор информација и знања из области рада на даљину и стратегијског менаџмента, како за научну, тако и за стручну јавност.

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ

Комисија закључује да је докторска дисертација кандидата **Стефана Сретеновића** под насловом „**Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину**“ оригинални и самостални научни рад који даје значајан допринос теорији и пракси у области савременог начина организовања обављања пословних активности и стратегијског менаџмента. Комисија констатује и да је докторска дисертација, у погледу релевантних и у Извештају разматраних аспеката, у складу са пријављеном и одобреном темом од стране Наставно-научног већа Економског факултета Универзитета у Крагујевцу и Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу. Такође, Комисија оцењује да су теоријска и емпиријска истраживања у докторској дисертацији оправдана и научно утемељена.

На основу претходно наведеног, Комисија је једногласна у оцени да докторска дисертација кандидата **Стефана Сретеновића**, под насловом „**Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину**“, испуњава све суштинске и формалне услове за јавну одбрану.

ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу изнетих релевантних чињеница, запажања, анализе и оцене резултата докторске дисертације, Комисија предлаже Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације кандидата **Стефана Сретеновића**, под насловом „Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину“, и одобри њену јавну одбрану.

У Крагујевцу и Суботици, мај 2023. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Весна Стојановић Алексић, редовни професор
Економског факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа научна област Пословна економија

др Др Агнеш Славих, редовни професор
Економског факултета у Суботици Универзитета у Новом Саду,
ужа научна област Менаџмент

др Милан Стаменковић, доцент
Економског факултета Универзитета у Крагујевцу,
ужа научна област Економске квантитативне методе

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
У КРАГУЈЕВЦУ

ПРИМЉЕНО 23. 05. 2023.			
Ор. ред.	Бр. р. о.	Позив	Својер.
	800/VII-1		

ОЦЕНА МЕНТОРА О ИЗВЕШТАЈУ О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСKE
ДИСЕРТАЦИЈЕ ОДНОСНО ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА

НАЗИВ ДИСЕРТАЦИЈЕ	„Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину“		
Кандидат	Стефан Сретеновић		
Ментор	Проф. др Марко Славковић		
Датум пријема потпуног извештаја о провери оригиналности докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта	11.04.2023.		

1. Докторска дисертација „Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину“, кандидата Стефана Сретеновића, је оригинални научни рад, настао као резултат рада докторанда.
2. Приликом израде докторске дисертације поштована су академска правила цитирања и навођења извора. Поштована су ауторска права и приликом навођења или коришћења графика и табела тако што су јасно назначени оригинални извори у којима су садржани. Код индиректног, односно имплицитног цитирања прецизно су наведени библиографски извори. Све библиографске јединице коришћене у изради докторске дисертације су тачне и комплетне.
3. Извештај о провери докторске дисертације на плагијаризам, настао као резултат примене софтвера за детекцију плагијаризма чију лиценцу поседује Универзитет у Крагујевцу, указује да је укупно подударанье текста дисертације 1% и да подударанье текста по појединачном извору није веће од 1%, што је у складу са важећим Правилником о поступку провере на плагијаризам на Универзитету у Крагујевцу. Подударанье текста са више везаних речи се односи на: *коришћене изворе* (страница 13); *списак литературе* наведен на крају дисертације, на *конструкције* у уводном делу дисертације које су повезане са Извештајем Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације (странице: 4, 5 и 6) и које су уобичајени и општеприхваћени склопови речи који се користе приликом прегледа литературе и тумачења добијених резултата истраживања (странице: 151, 153, 155, 156, 162, 164, 168, 169, 171, 195 и 196).
 - Узимајући у обзир све претходно наведено у овој оцени ментора, извештај о провери докторске дисертације указује на оригиналност докторске дисертације, па се прописани поступак припреме за одбрану може наставити (**позитивна оцена**).

Датум

19.04.2023.

ПРИМЉЕНО 19 04 2023				ПОТПИС МЕНТОРА
Орг. јед.	Бр. р. ј.	Посло.	Др. пре.	
	803			

ЗАХТЕВ
ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА
ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ
УРАЂЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА
ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

да у складу са чл. ____ Закона о високом образовању и чл. ____ Статута Универзитета да сагласност на Извештај Комисије о оцени урађене докторске дисертације/докторског уметничког пројекта:

Назив : Дизајн окружења за ефективну примену рада на даљину
Научна/уметничка област (текст): Економске науке
Ужа научна/ Ужа уметничка област (текст): Пословна економија
Ментор/ментор и коментор: Проф. др Марко Славковић

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Сретенковић Стефан
Назив завршеног факултета: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу
Одсек, група, смер: Пословна економија и менаџмент
Година дипломирања: 2013
Назив студијског програма докторских академских студија: Управљање пословањем
Научна/уметничка област: Пословна економија
Датум одобравања теме: 15.06.2022.
Факултет и место: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу
Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: Стеропекс ДОО, Крагујевац
Радно место: Менаџер категорије производа

ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. ____ ЗАКОНА О
ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. ____ СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

У прилогу вам достављамо:

- Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације/докторског уметничког пројекта;
- Одлуку Научно-наставног већа Економског факултета о прихватању извештаја комисије о оцени урађене докторске дисертације/докторског уметничког пројекта;
- Потпуни извештај о провери оригиналности докторске дисертације односно докторског уметничког пројекта и
- Оцену ментора о извештају о провери оригиналности докторске дисертације односно докторског уметничког пројекта

Крагујевац 23.05.2023
(место и датум)

ДЕКАН